

Írta: Csillag Ferenc

Gyermekszeretet, oh!

A következő történet egy 13 éves fiúról, édesanyjáról, valamint az iskoláról és a gyámhatóság ügyintézőjéről szól.

A tanév kezdetekor kerületünk egyik igazgatója azzal keresett meg, segítsék rajta. Iskolájának egyik tanulója igen kedves jóindulatú gyermek. Tanulmányi eredménye gyenge, de pozitív beállítottsága, jó magatartása miatt megérdemli a támogatást. Kolléganóm arról is tájékoztatott, hogy P. A. fejlődése nem elég egyenletes, itt-ott hiányai vannak, de a környezetváltozás sikeressé tehetné további iskolai éveit. „El sem hiszed – hangzott az igazgató ajánlása –, mennyire kedves, szeretetreméltó gyerek!” Iskolánk köztudottan felkarolja azokat a tanulókat, akik önhibájukon kívül nehezebben haladnak, magatartási zavarokkal küzdenek. Ezért úgy gondoltam, hogy a kolléganő meleg szavai, jó véleménye a fiúról igazi ajánlólevél a gyermeknek. Természetesen biztosítottam a helyet az ötödik osztályban.

Néhány órával a telefonbeszélgetésünk után felkeresett a gyermeket nevelő édesanya és fia. Az igazat megvallva nem erre készültem fel. Mindketten ápolatlanok, gondozatlanok voltak. Azonnal tapasztalnom kellett, hogy az édesanya komoly alkoholista. Vendégeimet hellyel kínáltam, szerettem volna megismerni alaposabban a családot. Az asszony meglehetősen szűkszavú volt, elbeszéléséből azonban kitűnt, hogy a gyermeket egyedül neveli. Lakótelepi lakásban laknak, nehéz anyagi körülmények között élnek. A kerületi önkormányzat rendszeres nevelési segínyt ítelt meg az anyagi nehézségek megoldása céljából. Azt is megtudtam, hogy az anya néhány évvel ezelőtt, amikor alkoholizmusa kialakult, önként hagyott fel a rendszeres munkával. Munkaköre ugyanis nagy felelősséggel járt, egy bank ügyintézőjeként tevékenykedett. Beszélgetésünk alatt a fiú egyetlen szót sem szólt. A nyár vége ellenére rendkívül sápadt, sovány volt. A bizonyítványát elkérve megállapíthattam, hogy a második osztályt ismételte, sőt a beszélgetés során azt is megemlézték, hogy az első osztályt is kétszer járta. A harmadik és a negyedik osztályban javító vizsgákon átengedték a tanulót. Mindenkor az anyanyelvi tantárgyakkal, ill. a matematikával volt gondja. A negyedik osztály javító vizsgája is csak úgy sikerült, hogy az őt tanító pedagógus feltételül szabta, hogy az édesanya elviszi gyermekét egy másik iskolába. Túl sok pozitív élménnyel nem rendelkezett iskolai évei alatt a gyerek.

Már akkor úgy ítélt meg, hogy a gyermek egészsége és fejlődése érdekében az ingyenes ellátást biztosítanunk kell. Így a délutáni felügyeletét is megoldhattuk, ugyanakkor felkészülésében is segíthetünk.

Az első szeptemberi napok eseménytelenül teltek. Andrisra nem volt panasz, az osztálytársai elég hamar elfogadták, az őt tanítók érdeme volt, hogy kezdte jól érezni magát az osztályban. Apróbb feladatokat kapott, azokat lelkiismeretesen elvégezte.

Jelzéseket kaptam azonban szeptember közepén arról, hogy a gyerek nem jelenik meg a napköziben, még az ebédelést sem várja meg, elszökik. A szaktanárait és az osztályfőnökét megkérdezve kiderült, hogy a tanuló kezdeti lendülete, érdeklődése kimerült. Általános panaszként az fogalmazódott meg, hogy a tanszerek előkészítését sem teszi meg, a munkát,

pedig egyszerűen megtagadja. Októberre már csak egy füzete volt, abba sem került be sem a házi feladat, sem az órai munka. Felszereléseit otthon hagyta, nem tanult. Ruházata rendetlen, piszkos volt.

Az édesanyát az osztályfőnökkel együtt behívtam. Az első beszélgetésre nem jött el, majd néhány nappal később – a délelőtti órákban – váratlanul beállított. Valójában nem volt olyan állapotban, hogy érdemben tudtunk volna a fiáról beszélgetni. Erősen alkoholos állapotú volt. Panaszkodni jött, úgy veszi észre, hogy fiát nem szeretik a pedagógusok, leckét sem adnak neki föl. Arról pontos információja volt, hogy gyermeke nem jár napközibe. „Jobb dolga van otthon Andrisnak, magam sokat tudok vele foglalkozni!” – hangzott az édesanya nehezen érthető válasza. Felvilágosítottuk arról, hogy felszerelése hiányosak. Ezt a problémát az édesanya elhárította. A beszélgetés inkább az édesanya sértett monológjából állt. Haragudott ő a világra, a pedagógusokra, a gyerekekre. A felelősséget pedig –mint általában az ilyen esetekben –elhárította.

A kerületi nevelési tanácsadó pszichológusához fordultunk. Ekkor derült az ki, hogy a gyereket az átadó iskola már első osztályos korában is eljuttatta a szakemberekhez. A segítséget azonban –éppen az édesanya elhanyagoló attitűdje miatt – nem tudták biztosítani. A pszichológus tudomásunkra hozta azt is, hogy indokolt a gyerek órai figyelmetlensége, mert tudásszintje a második osztályosokénak felel meg. Hiányai igen nagy-fokúak. A tananyag szövegét nem is értheti meg.

Mit tehet ilyenkor az iskola, a pedagógus? Kié a felelősség? Az világosan látszott, hogy a gyermek édesanyja nem partnerünk. A gyerek, pedig napról napra távolabb került a rendszeres munkavégzéstől. Bármiféle iskolai tevékenységről volt szó, Andris semmiféle érdeklődést nem mutatott, közönye minduntalan ingerelte tanárait. Sőt, osztálytársait is zavarta a fiú gyakori munkamegtagadása. Az egyéni beszélgetések alkalmával türelmesen végighallgatta a figyelmeztetéseket, de minden eredmény elmaradt. Érzelmileg nem volt köthető sem felnőtthöz, sem osztálytárshoz. A pedagógusok még azt is vállalták, hogy a tanulóval naponta egyénileg foglalkoznak. Sajnos ez nem vezetett eredményre, mert a korrepetálásokról is elszökött.

Az édesanya novemberben keresett fel ismételt. Azt kérte, hogy rendkívüli segélykérelmét támogassuk. Ápolatlansága még feltűnőbb volt. El kellett mondjam, hogy Andrisnak az utóbbi időben rendszeresek a késései, olykor a második óra végére ér be az iskolába. Az édesanya nem tagadta azt, hogy tud gyermeke késéseiről, úgy vélte, otthon jó helye van, itt az iskolában nem tanul túl sokat, „pihenjen nyugodtan” – summázta a véleményét. Képtelenség volt megértetni az anyával, hogy a tankötelezettség fiára is vonatkozik. Soha nem éltem át a tehetetlenségnek azt a keserű élményét, amit azon a délelőttön.

Néhány tanítási napra Andris pontosan jött, de munkára nem volt fogható, majd elkezdődött igazolatlan mulasztásainak végtelen sora. Osztálytársai látták sétálgatni délutánoként, osztályfőnöke délelőtt otthon találta, de betegségnek semmi nyoma nem volt.

Ekkor jutottam arra az elhatározásra, hogy a gyámhatóság ügyintézőjéhez fordulok. Meggyőződésem volt ugyanis, az édesanya elhanyagoló, felelőtlen magatartása akadályozza a fia fejlődését. Miután a rendszeres nevelési segély megítélése kapcsán a hivatal munkatársának jól kellett ismernie a családot, naivan azt képzeltem, együttműködésünk a gyerek érdekeit szolgálhatja. Éppen ezért kértem a „védő-óvó” intézkedés megtételét. Az indoklásban szerepeltettem:

- az édesanya alkoholizáló életmódját
- közömbös, elhanyagoló szülői viselkedését
- a gyermek tanulási nehézségeinek okát

- a magatartási zavarokra utaló jeleket
- igazolatlan mulasztásainak adatait
- elhanyagoltságát, alapvető személyi higiéniájának tűrhetetlen voltát.

Közben a téli szünet közeledett. Az osztálynaplóban, pedig egyre szaporodtak az elégtelenek. Az utolsó napokban aztán Andris egyáltalán nem jelent meg az iskolában. Maradék felszerelésének romjait is a tanteremben hagyta.

• Nem titkoltan vártam a gyámhatósági segítséget. Láttam, láttuk azt a pusztulást, ami a fiú személyiségfejlődésében végbement, sajnáltam talajtalansága, elhanyagoltsága miatt, de azt is át kellett éreznem, hogy itt elsősorban az édesanya intenzív segítségével keresztül lehet a gyerek helyzetén változtatni. Az anya egy korábbi elmondásából az is világossá vált, hogy gondjait egyedül kell megoldania, jelen állapotában erre képtelen volt.

Februárban a gyámhatóság ügyintézője magához rendelt. Furcsálltam a dolgot, de elmentem a találkozóra. Megdöbbenve tapasztaltam, hogy egy team-ülést rendezett meg az ügyintéző. Rajtam kívül berendelte a nevelési tanácsadó pszichológusát, a családsegítő központ egy munkatársát (ez az intézmény soha nem foglalkozott a családdal!), Andris anyját és még néhány szülőt. A beszélgetés kezdeti szakaszában a szülőket nem engedte be a szobába. Elmondta, hogy személy szerint úgy ítéli meg, hogy a gyerek a legnagyobb szeretetben él, az édesanya alkoholizáló életmódja nem akadály a gyermek nevelésének stb. Több ízben azt is hangsúlyozta véget nem érő monológjában, hogy a gyámhatóság nem büntető intézmény, ezért érthetetlennek tartja az iskola eljárását. A kolléganő viselkedése valamennyiünk számára megdöbbentő volt. A pszichológus elmondta, hogy a gyermek fejlődése nem megfelelő, az édesanya nem biztosítja fia rendszeres megjelenését sem az iskolában, sem a nevelési tanácsadó fejlesztő foglalkozásain.

Amikor végre szóhoz jutottam, a hivatalnokkal azt próbáltam megértetni, hogy az iskola segítséget kér a gyerek haladása érdekében. Nem büntetni, nem ártani kíván, hanem megteremteni a lehetőséget Andris továbbhaladásához, az emberibb körülményekhez. Itt nem az anya jószándékát kérdőjelezzük meg, hanem állapota gátolja a gyermek fejlődését.

Az édesanya beidézése tanulságos volt. Dülöngélt, a feltett kérdésekre nem tudott válaszolni, tudatáig sem jutottak el a kérdések. A jelenlévők előtt is világosan látszott, ez a délutáni időpont alkalmatlan arra, hogy az anyát meggyőzzük nevelési kötelességeiről. A néhány perces beszélgetés után a gyámhatóság előadója az alábbiakkal bocsátotta el az asszonyt, „nincs különösebb baj, vigyázzon arra, hogy ne mulasszon többet a gyerek!” A meghívottak döbbenettel hallgatták e szavakat. Valamennyien szégyenkezve ültünk az amúgy igen komfortosan berendezett kihallgató teremben, hiszen az önkormányzati előadó a gyerekekkel naponta találkozókat marasztalta el.

Nézeteivel egyikünk sem értett egyet. Az ügyet lezártnak tekintette. Még egy erőtlen próbálkozást tettem; „nem lehetne-e az anyát orvosi kezelésre kötelezni?”

A kioktatásom kezdődött előlről. „A vak is látja, hogy ez az anya milyen gondos. Alkoholizálása nem veszélyes. Szereti a gyerekeit. Jó lenne, ha mindenkit ennyi szeretet venne körül. Mindenben ellátja” stb.

Be kell valljam, ekkora kudarcot még soha nem éltem meg a pályán. Noha láttam a sajnálkozó, tehetetlen arcokat, de azt is meg kellett értenem, itt akárhányan próbálnánk győzködni a gyámhatóság munkatársát, csak egyre nagyobb indulatokat válthatnánk ki. A „büntérgyalás” befejeződött, mindannyian mehettünk utunkra. A hatóság álhumanizmusa végleg elzárta a lehetőséget annak, hogy összefogással segítsünk a családon!

A következő napon felkeresett a gyámhatóság egyik vezetője és együttérzéséről biztosított. Elmondta, hogy kolléganőjének ars poeticája: „a gyermeket minden áron meg

kell védeni a felnőttektől!” Felajánlotta azt is, ha az iskolánknak bármiféle, a gyermekek fejlődését károsan befolyásoló gondja van, akkor forduljunk hozzá bizalommal, elkerülendő az előadó további rendreutasítását, kioktatását. Világossá vált előttem, hogy a kolléganő viselkedése, nézetei közvetlen munkatársai előtt ismertek, de a konfliktusokat kerülik vele.

Kollégáimmal a történeteket megbeszéltük. Azt a döntést hoztuk, hagyjuk egyelőre magára Andrist, ne akarjunk helyette élni, dolgozni, tanulni. Magam ezzel a nevelési módszerrel nem tudtam azonosulni, de tanácstalanságom, ill. mélységes dühöm erre kényszerített.

Közel egy hónapon át naponta késett a gyerek, felszereléseit magunk pótoltuk, ám ezek sem tartottak sokáig. Matematika füzetébe egy órán se került be feladat, nem dolgozott. Magatartása egyre rosszabbá vált. Az órákon felállt, elhagyta a helyét, olykor kiment a teremből. Megfékezhetetlen volt.

Néhány osztálytársával a tavasz elején folyamatos mulasztásba kezdett. Kitudódott, hogy két barátját naponta látja vendégül, a délelőttök tévézésessel, játékkal telnek el. A gyerekek otthonról táskával indulnak el, de útjuk nem az iskolába, hanem Andrisékhoz vezet. Először felszólítottuk őket, majd feljelentéssel is éltünk. A szülők alig akarták elhinni, hogy a gyermekeik ilyen ügyesen becsapják őket. Ekkor ismételten megkeresett Andris édesanyja. Állapota még rosszabb volt. Biztosított arról, hogy ő személy szerint felelősséget vállal a gyerekekért, nem csinálnak semmi rosszat. Nem értette meg, hogy az iskola kötelező, de azt sem, hogy ő nem vállalhat felelősséget más gyermekéért. Úgy gondolta, az igazgató újra rosszat akar fiának és barátainak. Ingerült volt, haraggal távozott, de azt is közölte, megkeresi azt a lehetőségét, hogy a gyereke szeretőbb helyre, emberibb környezetbe kerüljön.

Szomorúan kellett belássam, kudarcot vallottunk tehát ezzel a megengedő nevelési módszerünkkel is! Már nem csak egy gyerek züllhet el, de többet is magával ránthat. Az már teljesen világossá vált, hogy Andrisnak ez a tanéve -éppen rengeteg mulasztása miatt - sikertelen lesz.

A pszichológust újra megkerestük, tanácsát kértük, mit tegyünk a gyerekekkel. A kolléganő javaslatára elküldtük – az édesanya beleegyezésével-szakértői bizottsághoz. A kísérő levélben tanácsukat kértük, mit tegyünk a tanulóval. Nem a kisegítő iskolai áthelyezését kértük, hiszen valamennyien jól tudtuk, Andrisnak a hagyományos iskolai közösségben van a helye, de vártunk valamiféle ötletet, javaslatot a továbblépés érdekében. A bizottság rövid szakvéleménye a következő volt:

„A tanuló marad az általános iskolában.

Korrekciós javaslatok:

- további pszichológusi szaksegítség
- olvasási készség fejlesztése
- értő olvasás kialakítása
- helyesírás javítása
- matematikából a meglévő ismeretek elmélyítése, ismeretkör bővítése.”

A vélemény egyértelmű: általános iskolai oktatását, nevelését a továbbiakban is folytatnunk kell. Ám a szakvélemény részletes leírásában található két igen-igen fontos megállapítás: „személyisége szorongó, kudarcorientált, feladattudata, feladattartása kétszemélyes kapcsolatban megfelelő.”

Mit tehetünk abban az esetben, ha a tanuló csakis a kétszemélyes kapcsolat során fejleszthető?

A felmentése nem hozhat eredményt, hiszen családi környezete visszahúzza, az édesanyja a gyermek ellenőrzésére alkalmatlan, hiszen személyisége komoly mértékben szétesett, a

kötelezően előírt korrepetálások száma igen alacsony, és az sem biztos, hogy azokon a fiú megjelenne. A körülmények azt vetítették elénk, hogy a gyerek iskoláit nem tudja majd befejezni. Ő lesz az a tanuló, aki 16 éves korára sem lesz képes befejezni az alapfokú iskoláit, az életben az indulás esélyei végleg elzáródhatnak előle. Tehát a pedagógusok, így a magam felelőssége is hatalmas.

A tavaszi szünettől kezdve egyáltalán nem tudtuk Andrist becsalogatni az iskolába. Feljelentéseink eredménytelenek voltak, egyébként is már csak adminisztratív intézkedéseket alkalmazhattunk. Az utcán olykor-olykor találkoztunk vele, fizikai állapota leromlott. Nem nőtt, sápadt volt.

Utolsó lehetőségként azt láttuk, hogy a nevelési tanácsadó javaslatát kérjük Andris érdekében. A szakértői vélemény, valamint a család életvitelének ismeretében a pszichológus olyan iskolát talált a tanuló számára, amelyben biztosított a szakértői segítség, tanulási és nevelési problémákkal küzdő gyermekek oktatására vállalkozó alapítványi iskola keretében. Tudva azt, hogy a tandíj összegét az anya képtelen kifizetni, még a teljes ingyenességet is hosszú távra biztosította az iskola. Ezt a megoldást azért is tartottam megnyugtatónak, mert ismerve az iskolát – néhány tanulónk is nyert ott már korábban elhelyezést – jól tudtam, a gyerekek jól érzik ott magukat, nem szakadnak el a családjuktól, ugyanakkor szakemberek segítik fejlődésüket, sőt a „kétszemélyes kapcsolat” is biztosított.

Az édesanyját május végén behívtam, elmondtam, a sok mulasztás miatt Andris nem osztályozható. Azt is vázoltam előtte, hogy nem látom biztosítottnak a nyári szünetében való önálló felkészülését a sikeres vizsgára. Azt javasoltam, hogy keresse fel azt az iskolát, amelyben helyet biztosítottak a következő tanévtől fia számára. Nézzen körül, beszéljen a tanítókkal. Először tapasztaltam, hogy az anya hálás a javaslatért. Mindent megígért.

Elérkezett a bizonyítványosztály ideje. A család nem kereste sem az osztályfőnököt, sem engem. A szünet ügyeleti napjain sem jöttek. Írtunk levelet, erre sem kaptunk választ.

Augusztus 9-én beállított az asszony kolléganőmhez. Kérte fia bizonyítványát. Előadta, megy a művelődési osztályra, hogy fiának biztosítsanak másik iskolát, mert ebben az iskolában semmiféle segítségre nem számíthat, sőt zaklatásnak van kitéve. Mondanom sem kell, nem a nagy melegtől dülöngélt. Az igazgatóhelyettes kiadta a szükséges papírokat.

A tanügyigazgatás ügyintézője egy héttel később megkeresett. Érdeklődésére elmondtam, hogyan jutott idáig Andris sikertelen iskolaéve. Arról is tájékoztattam, hogy biztosítottuk a gyerekeknek a számára legmegfelelőbb iskolát. Ekkor tudtam meg azt is, hogy Andrist azért nem íratja be a felajánlott iskolába, mert az túl messze van, legalább fél órát kell közlekednie. Arról nem is szólva, hogy az utazási bérlet is sokba kerül (ám az elintéztet ingyenességet nagy bölcsen elhallgatta). Ezért kéri a fia részére a kerület másik intézményébe való felvételét. Nem mi engedjük el a ránk bízott tanuló kezét, hanem az édesanyja.

Miért is élem meg kudarcként Andris iskolai életét?

Mert a legjobb szándékkal sem tudtunk segíteni rajta. Elmaradt az a támogató együttműködés, amelyről már annyiszor hallottam. Ugyanis meggyőződéssel vallom, hogy ha a hivatal ügyintézője megteszi a szükséges intézkedést, akkor a segítő szakemberek – a gyermek nevelésével foglalkozó pedagógusok, a pszichológus – nem maradnak magukra. Való igaz, hogy a gyámhatóság nem lehet mumus, de olykor éppen a hatósági jogkörével élnie kell, még akkor is, ha ez nem növeli az előadó népszerűségét. Sőt! Még azt is el tudtam volna képzelni, hogy az anya gyógykezelését is – éppen a család jövője érdekében – kezdeményezi.

Új tanév kezdődik. Andris más környezetben ismét ötödikes. Várható-e, hogy valaha is magasabb osztályba lép?

Pesszimista vagyok, mert egyedül nem megy.